

ภาคผนวก
Appendix

ทัศนะวิจารณ์จากผู้อ่าน

Comments from Readers

วงการศิลปะ

“ที่จริงการเขียนหนังสือวิชาการทางศิลปะอย่างกรณีเช่นนี้ โดยเฉพาะที่ปรากฏมาในเมืองไทยนั้น ผู้ประกอบการทางศิลปะหรือที่เรียกว่าช่างศิลป์ มักจะกระโดดเข้ามาทำหน้าที่เขียนบทความ เขียนวิจารณ์งานศิลปะและแสดงข้อชี้แนะต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยตลอด ไม่เคยมีบุคคลนอกวงการจะล่วงก้าวเข้ามาในยุทธจักรด้านนี้ ซึ่งจัดว่าเป็นวิถีทางอันคับแคบ การที่ท่านอาจารย์ดร.สดชื่น ก้าวเข้ามากระทำหน้าที่เขียนวิจัย วิจารณ์ ลัทธิทางศิลปะอันลุ่มลึกสุขุม โดยที่ในฐานะท่านเป็นนักวรรณคดี ผู้จัดเจนต่อข้อมูลต่าง ๆ อย่างดีแล้ว ทำให้เกิดการมองศิลปะในอีกแง่หนึ่งหรือมุมหนึ่งที่มีมิติที่แปลก ชวนให้ผู้อ่านเกิดมโนคติที่รับรู้ด้วยอายะตะนะ สัมผัสทางวิญญาณ เป็นทางอีกสายหนึ่ง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในวิชาการทุกแขนง และเพิ่งเริ่มเกิดขึ้นในเมืองไทย...”

น.ณ. ปากน้ำ

ศิลปินอาวุโส ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) พ.ศ. 2535

“ชื่องานวิจัย ที่ว่า จิตรกรรมและวรรณกรรมแนวเซอร์เรียลลิสต์ฯ เหมาะสมดีแล้ว เพราะเป็นแนวหนึ่งของความรู้ลึก และการแสดงออกในศิลปะตามธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีมาก่อนคำว่าเซอร์เรียลลิสต์จะเกิดและจะมีต่อไปอีก หลังจากกลุ่มเซอร์เรียลลิสต์ได้สลายตัวไปแล้ว...”

ข้อสังเกต ในแต่ละบท แต่ละตอน ทำได้ดีมาก รัดกุม...”

ศาสตราจารย์ชูลูด นิ่มเสมอ

ศิลปินอาวุโส ศิลปินยอดเยี่ยมแห่งชาติประเภทจิตรกรรม พ.ศ. 2502

“วิจัยชิ้นนี้มีข้อมูลทั้งมิติกว้างและลึก ใช้ข้อมูลและเอกสารอ้างอิงได้อย่างกว้างขวาง ใช้ตรรกะในเชิงวิทยาศาสตร์และการอ้างอิงได้อย่างประณีต แต่ละช่วงที่ผู้วิจัยเรียกว่าข้อสังเกตหรือสรุปความคิดช่วยให้เห็นภาพความคิดชัดเจนขึ้น บทสรุปกะทัดรัด และให้สาระกับผู้ศึกษาค้นคว้ามาก...”

รองศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

“วิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยประเภทบุกเบิกที่ดำเนินการค้นคว้าอย่างมีหลักการที่น่าเชื่อถือ มีการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและสัมภาษณ์ศิลปิน นักวิจารณ์ศิลป์ และนักวิชาการอย่างละเอียด จุดเด่นของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลทางด้านวิชาการ บทวิจารณ์ บทสัมภาษณ์ และคำบอกเล่าจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งมีกระจัดกระจายยากต่อการศึกษาค้นคว้ามาจำแนกเป็นบทและหมวดหมู่พร้อมเชิงอรรถ ภาคผนวก และบรรณานุกรม ง่ายต่อการค้นคว้าต่อไป... สามารถสะท้อนให้เห็นแนวความคิดส่วนหนึ่งของศิลปินที่สร้างผลงานในช่วง พ.ศ. 2507-2527 ได้...”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ โพษยานนท์

รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“...วงวิชาการด้านศิลปะ ได้ผลงานวิจัยที่ทรงคุณค่า ประชาชนได้รับความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ทางศิลปะลัทธิหนึ่ง ศิลปินและผู้ปฏิบัติงานก็เพิ่มทัศนคติในแนวทางการทำงานของตน มีกระเจงกาทที่สะท้อนถึงบุคลิกในทุกระดับของงานจากมุมมองของนักวิจารณ์-นักวิจัยที่มีภูมิรู้และปัญญา”

รองศาสตราจารย์กัจจกร สุนพงษ์ศรี

ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ลัทธิทางศิลปะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น Impressionism, Cubism, Abstractionism, Dadaism และ Surrealism ได้ลึนสุดไปแล้ว เป็นอดีตที่ควรศึกษา ปัจจุบันถ้าเอามาทำตามก็...หาใช่ของแท้ไม่ Surrealism แท้ๆ ในแบบที่เขาระกาศในอดีต โดยเฉพาะอย่างของ Breton ไม่มีในประเทศไทย มีเพียงที่วาทิตพลและผลกระทบ...ความเข้าใจในสถานะและความจริงในเรื่องเหล่านี้ยังชัดเจนจึงสำคัญอย่างยิ่ง

ขอชมเชยที่อาจารย์ได้พยายามทำวิจัยและตีพิมพ์ผลงานเผยแพร่...งานด้านทฤษฎีศิลป์ และหนังสือทางศิลปะต่าง ๆ นั้น ควรได้รับการส่งเสริม และควรส่งเสริมให้นักวิชาการที่สนใจในด้านศิลปะเช่นอาจารย์ด้วย”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดำรง วงศ์อุปราช

ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

“งานวิจัยชิ้นนี้มีลักษณะที่บุกเบิกสร้างสรรค์...มีความน่าเชื่อถือทั้งระเบียบวิธีการวิจัย กระบวนการวิจัย การแสวงหาข้อมูลที่จะเสาะถึงต้นกำเนิด การเสนอความคิดแบบนักวิจัยที่ซื่อสัตย์ต่อวิชาการ และนำจิตตรกรรมกับวรรณกรรมมาศึกษาวิจัยร่วมกันอย่างที่ยังไม่มีนักวิจัยคนใดได้ทำมาก่อน...จึงถือว่าเป็นงานวิจัยที่มีคุณค่าอย่างสูง”

อาจารย์อำนาจ เย็นสบาย

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

“จุดเด่นของงานวิจัย ก็คือพยายามที่จะแสดงให้เห็นการพัฒนาความคิดหรือวิถีคิดของศิลปินในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ผู้วิจัยได้ใช้ความอดสาหะอย่างมากในการที่จะรวบรวมเอาข้อมูลมาไว้ในเอกสารเล่มเดียวกันอย่างมีระบบ ทำให้ผู้ที่สนใจสามารถที่จะศึกษาข้อมูลได้ง่ายขึ้น...นอกจากนั้นแล้ว ยังทำให้มองเห็นได้ว่านอกจากผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในทางเทคนิคแล้ว การพัฒนาความรู้ทางด้านวิชาการก็เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาพฤติกรรมปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานอันสำคัญในการพัฒนาแนวคิดทางศิลปะ”

อาจารย์สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

“ผลงานวิจัยเรื่อง จิตรกรรมและวรรณกรรมแนวเซอร์เรียลลิสต์ในประเทศไทย ของ รศ.ดร.สดชื่น ชัยประสาน เป็นผลงานที่แสดงถึงความวิริยะอุตสาหะ ความเที่ยงธรรม และความล้ำเอียงอย่างสูง

นอกจากจะให้ความกระจ่างชัดในด้านแนวความคิด รูปแบบ และจุดมุ่งหมายของศิลปะแนวเซอร์เรียลลิสต์ในประเทศตะวันตกและในประเทศไทยแล้ว ผลงานชิ้นสำคัญนี้น่าจะส่งผลกระทบต่อศิลปินไทย ซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์ และผู้รับผิดชอบในสังคมเรา”

รองศาสตราจารย์กัญญา เจริญศุภกุล

คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

“...ในส่วนที่วิเคราะห์ผลงานของ ถวัลย์ ดัชนี นั้น เป็นไปได้หรือไม่ว่า การจัดวางภาพส่วนใหญ่ของถวัลย์ที่เป็นลักษณะ “สามเหลี่ยม” อาจเป็นอิทธิพลที่รับต่อเนื่องมาจากขนบการจัดวางภาพตามแบบลักษณะพื้นฐานของงานจิตรกรรมไทยแต่ดั้งเดิม สืบเนื่องมาจากลักษณะสามเหลี่ยมของทรงหน้าบัน โครงสร้างหลังคาในงานสถาปัตยกรรมไทยที่เป็นลักษณะสามเหลี่ยมอีกเช่นกัน หรืออย่างการขึ้น “ลายกนก” ของไทย ก็ยึดเอาสามเหลี่ยมเป็นหลักเสมอ ไม่ว่าจะผูกเป็นกนกกลดลวดลายซ้อนกันก็ขึ้นก็ตาม...”

ไพศาล อีรพงษ์วิชัย

ศิลปินและนักเขียนคอลัมน์ศิลปะ

“...เป็นสิ่งที่น่ายอมนับอย่างยิ่งที่ รศ.ดร.สดชื่น ชัยประสาน ได้บุกเบิก ผลงานงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อวงการศิลปะร่วมสมัยของไทยและวงการวิชาการด้านศิลปะเปรียบเทียบในการวิเคราะห์งาน Surrealism ของศิลปินในยุโรปและศิลปินไทย ซึ่งเป็นหัวข้อที่ไม่เคยมีการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งมาก่อน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำเสนอภาพเปรียบเทียบที่เด่นชัดและน่าสนใจมาก...”

อาจารย์ ดร.จิตติมา อมรพิเชษฐ์กุล
ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

วงการวรรณกรรม

“งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษา “วรรณคดีเปรียบเทียบ” ในความหมายที่กว้าง คือ เป็นทั้งการศึกษาศิลปะและวรรณคดีในลักษณะข้ามชาติ และเป็นการศึกษาทางทัศนศิลป์และวรรณคดีว่าสองทางนี้แตกต่างกันอย่างไร ผู้วิจัยใช้ความพากเพียรพยายามเป็นอย่างมากในการศึกษาปัญหาเชิงเปรียบเทียบได้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และมีระบบ”

ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
เมธีวิจัยอาวุโส สกว. พ.ศ. 2538 สาขาวรรณคดี

“คุณค่าสำคัญของงานวิจัยนี้ คือการชี้ว่าเมื่อความคิดได้ถูกพรากจากบริบทของตน และเคลื่อนย้ายเข้าสู่บริบทใหม่ ได้ปะทะเข้ากับสายตาอย่างใหม่จากรากฐานทางวัฒนธรรมที่ผิดแผกไป ถูกตีความใหม่และแปรสาระไปในการสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างไร นับเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมเปรียบเทียบที่กระทำด้วยความพากเพียร ละเอียดระมัดระวัง และแสดงถึงความพยายามให้เกิดความเที่ยงตรง ด้วยการแสวงหาความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้สร้างงาน นักวิจารณ์ นักศึกษา และผู้รักความรู้โดยทั่วไป”

รองศาสตราจารย์ ดวงมน จิตรจำนงค์
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

“งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของแนวคิดเซอร์เรียลลิสม์ที่มีต่อจิตรกรรมและวรรณกรรมไทย อย่างละเอียดลออ ชัดเจน และเป็นระบบ ในส่วนของวรรณกรรมไทยงานวิจัยชิ้นนี้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในหมู่นักวิชาการวรรณคดีไทยว่าความหมาย ภูมิหลังของจุดกำเนิด และลักษณะสำคัญของแนวคิดนี้คืออย่างไรกันแน่ ผลกระทบจากงานวิจัยนี้ต่อวงการศึกษาวรรณกรรมไทยเห็นจะเป็นว่า ต้องมีการทบทวนกันใหม่ว่าเท่าที่ได้มีการพิจารณาประเมินค่าวรรณกรรมไทยบางเรื่องว่าเป็นวรรณกรรมแบบเซอร์เรียลลิสม์นั้น นักเขียน นักวิจารณ์ และนักวิชาการทางวรรณกรรมไทยมีความรู้ ความเข้าใจคลาดเคลื่อนและตกหล่นไปมากน้อยเพียงใด

นำขึ้นชมยังที่งานวิจัยชิ้นนี้เป็นผลงานการค้นคว้าด้วยความอุตสาหวิริยะของนักวิชาการสาขาภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศส แต่ผลงานนี้กลับเปิดประตูทางปัญญาแก่ผู้ทำงานด้านศิลปกรรมและวรรณกรรมไทยไปพร้อมกันด้วย”

รองศาสตราจารย์ ดร.รื่นฤทัย สัจจพันธุ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
กรรมการบริหารสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

“ในส่วนที่ว่าด้วยวรรณกรรมนั้น สิ่งที่ผมเห็นว่าน่าสนใจเป็นพิเศษ คือ อาจารย์สดชื่นมิได้เพียงวิเคราะห์ ตัวยาววรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างเฉียบแหลม และละเอียดลออ หากยังได้นำเอางานวิจารณ์ที่มีต่อวรรณกรรมเหล่านั้นมา “วิจารณ์” อีกชั้นหนึ่ง ในลักษณะที่เรียกว่า meta-criticism ซึ่งอาจารย์ทำได้อย่างเป็นระบบและรอบด้าน

งานวิจัยของอาจารย์สดชื่นชิ้นนี้ ทำให้รำลึกถึงความหมายอันเที่ยงแท้ของคำว่า ‘research’ (ซึ่งบางครั้งเป็นที่ ละเลยลืมนำไป) นั่นคือ การค้นคว้าแสวงหาสิ่งจล ด้วยความวิริยะอุตสาหะ และด้วยศรัทธาอันเต็มเปี่ยมในคุณภาพการแห่งความรู้”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพพร ประชากุล

สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กรมการพิจารณารางวัลการวิจารณ์ กองทุนม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ

“ผมอ่านงานวิจัยที่ 1 และ 2 แล้ว ได้ความรู้ ความคิดมากมาย ผมขอสงวนที่จะไม่ comment เสรีภาพในการ ตีความของผู้วิจัย ผมเคารพว่าเป็นเสรีภาพทางวิชาการของผู้วิจัยทุกประการ

เอาเป็นอันว่าผมขอบคุณก็แล้วกัน ให้ผมพบ เบอตรงและมาริตต์ เสียก่อน แล้วจะเรียนมาให้ทราบใหม่”

สุชาติ สวัสดิ์ศรี

นักเขียน นักวิจารณ์และบรรณาธิการบริหารหนังสือต่อเนื่อง “ช่อกระเจต”

“ถ้าจะกล่าวถึงงานวิจัยของ ดร.สดชื่น ทั้งสองเล่มนี้คือ จิตรกรรมและวรรณกรรมแนวเซอร์เรียลลิสต์ในประเทศไทย พ.ศ. 2507-2527 กับกวีนิพนธ์และจิตรกรรมเซอร์เรียลลิสต์ในฝรั่งเศส ค.ศ. 1919-1969 มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อผู้ทำงานและรักงาน ศิลปะทุกสาขาก็ไม่เกินความเป็นจริงเลย เพราะเป็นงานวิจัยที่ให้ความรู้ในเรื่องเซอร์เรียลลิสต์อย่างกระจ่างชัดที่สุด เริ่มจากการ อธิบายความหมาย กำเนิด ความเป็นมา และลักษณะสำคัญของเซอร์เรียลลิสต์ รวมทั้ง “เซอร์เรียลลิสต์” ที่ก่อรูปขึ้นในไทย และการ สืบสานความคิดนี้ต่อมาจนปัจจุบัน ด้วยการอธิบาย วิเคราะห์ซึ่งชี้ชัดออกมาจากตัวอย่างงานศิลปะในแนวนี้อย่างต่อเนื่อง ทั้งงานด้านจิตรกรรมและวรรณกรรม... หากจะมีการวิเคราะห์แนวคิดเซอร์เรียลลิสต์ที่ปรากฏในงานศิลปะยุคเก่าในประเทศไทยก่อนหน้านี้ ซึ่งหากปรากฏว่ามี ก็จะเป็นลักษณะอันเป็นสากลของแนวคิดนี้ และเห็นความต้องการอิสระเสรีของมนุษย์ไม่ว่าจะชาติใดหรืออยู่ใน ครอบประเพณีอย่างไร”

อาจารย์สุวคนธ์ จงตระกูล

ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

“...ผลงานวิจัยทำให้สนใจว่าวรรณกรรมไทยที่มีรูปแบบ “ใกล้เคียง” กับเซอร์ฯ ของฝรั่งนั้นมีรูปแบบอย่างไร “เซอร์เรียลลิสต์แบบไทย” มีหรือไม่...เป็นไปไม่ได้หรือไม่ว่านักเขียนไทยบางคนอาจได้รับอิทธิพลมาจากภาพเขียนของจิตรกรไทย ซึ่งได้ รับอิทธิพลจากจิตรกรกลุ่มเซอร์เรียลลิสต์ มากกว่าได้รับแรงบันดาลใจจากภาพเขียนของจิตรกรเซอร์เรียลลิสต์ของตะวันตกโดยตรง... อาจเป็นการพ้องกันโดยบังเอิญได้หรือไม่

ข้อสังเกตน่าสนใจมาก โดยเฉพาะการพยายามระบุว่า รากของสังคมไทยกับรากของตะวันตกต่างกันอย่างไร การผสมผสาน ปรับเปลี่ยนแนวคิด รูปแบบ และกลวิธีแบบเซอร์เรียลลิสต์มีวิธีการอย่างไร สอดคล้องกับขนบการนำเสนอเรื่องภาพ ของนักเขียนและจิตรกรไทยอย่างไร”

อาจารย์กัญญา กองทอง

ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยหอการค้า

“This book explains the evolution of modern ‘sur-realistic’ painting of Thailand and its inspirations. It is illustrated with many examples in support of the text in a fascinating manner.”

Dr. Willem J. van Liere